

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşsin!Karkeren hemü
welanın sekbin!

İŞÇİNİN SESİ

Tutuklu yoldaşlar!
Siz halkımızın onursunuz.Yıl:8, Sayı:176
9 Kasım 1981

ÇEK - AL

Kankun Konferansı ve
düşündürdükleri

R. Yürükoğlu

Ekim ayının sonlarında Meksika'nın Kankun (Cancun) adasında, dünyanın en zengin ve en yoksul ülkelerinin liderlerini biraraya getiren bir konferans toplandı (Yerli Mayan dilinde Kankun, "yılanlar yuvası" demekmiş). Bu konferans bizim açımızdan dünya emperyalist sisteminin sorunlarının ve olanaklarının, kapitalist gelişmenin tarihsel yönünün kristalize olduğu çok ilginç bir platformdu.

Konferansın düşündürdüğü bu yönleri ele almadan önce, Kankun toplantısına nasıl geldiği hakkında ve toplantının kendisi üzerine kısa bir ön bilgi, konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

I.
Ön bilgi

Az gelişmiş ülkeler (ki bunların çok büyük çoğunluğu güneyde toplanmıştır), Birleşmiş Milletler'de uzun bir süredir ekonomik reform konusunda, özellikle yiyecek, dış borçların ertelenmesi ve enerji sorunlarında, alt yapı tesislerinin kurulmasında yardım alma konusunda dayatıyordu. Gelişmiş ülkeler buna yanaşmıyordu. Bu amaçla bir dizi toplantılar yapıldı. Kankun toplantısı, az gelişmiş ülkeler açısından bu toplantılar arasında en önemlisi oldu.

Kapışmanın tarihi 1950'lere gidiyor. Bu tarihlerde, sömürgeleikten kurtularak bağımsızlığa kavuşan ülkeler arasında "tarafsız ülkeler" hareketi doğdu. 1964'de, Birleşmiş Milletler'in düzenlediği "Enternasyonal Ticaret ve Gelişme Konferansı"nda ilk kez 77 az gelişmiş ülke biraraya geliyor ve "77'ler Gurubu" denilen ünlü gurup ortaya çıkıyor. Bir 10 yıl daha geçiyor. 1970'lere geldiğimizde, petrol fiyatlarının artmasından hemen sonra 77'ler Gurubu Birleşmiş Milletler'den "Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen" adlı bir karar geçiriyor. İçeriği pek belli olmayan bu karar büyük gürtlülerle kabul ediliyor, ama heyecanlı nutuklardan öteye gitmiyor. Gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında

özellikle Birleşmiş Milletler'de kavga iyice yoğunlaşıyor. Hatta Amerika, Birleşmiş Milletler'den ayrılmayı bile düşünüyor. Birleşmiş Milletler Sovyetler Birliği'nin oyuncağı oldu kanısı özellikle emperyalizmin sertçilik yanlısı kesimlerinde yaygınlaşıyor.

İşte bu kilitlenmeyi çözmek amacıyla o zamanlar Dünya Bankası başkanı olan (eski Amerikan Savunma Bakanı) Mac-Namara, Willy Brandt'dan "İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana uluslararası ekonomik kurumların aksayan yanları" konulu bir enternasyonal araştırma örgütlemesini istiyor. Bu araştırma sonucunda 1980 yılında, "Brandt Raporu" ortaya çıkıyor.

Raporun adı gerçekten çok ilginç: "Yaşayabilme Programı". Raporda "yaşayabilmek" (yani kapitalizmin yaşayabilmesi) için yapılması gerekenler şöyle sıralanıyor. 1. Güneye (yani az gelişmiş ülkelere) büyük bir kredi ve yardım akımı; 2. Uluslararası para sisteminde reform; 3. Gelecek görüşmelere hız vermek için, bir kuzey-güney toplantısı.

İşte Brandt Raporu'nun önermeleri temelinde Meksika ve Avusturya başbakanlarının çağırdukları Kankun Konferansı'na 8'i zengin kuzeyden, 14'ü yoksul güneyden olmak üzere 22 ülke katıldı. Kuzeyden katılanlar: ABD, Japonya, Kanada, İsveç, Fransa, İngiltere, Avusturya, Federal Almanya. Güneyden katılanlar: Fildişi Körfezi, Tanzanya, Bangladeş, Brezilya, Cezayir, Suudi Arabistan, Guyana, Hindistan, Venezüela, Yugoslavya, Meksika, Filipinler, Çin Halk Cumhuriyeti ve Nijerya.

İtalya ve Avusturalya konferansa çağrılmadıkları için çok kızdılar. Sovyetler Birliği ise, bu ülkelerin yoksulluğu sömürgecilerin mirasıdır, bizi ilgilendiren bir yanı yoktur gerekçesiyle katılmayı reddetti.

Burada kısa bir parantez açmak gerekiyor. Sovyetler Birliği'nin öne sürdüğü gereke tutarlı değildir. Nedeni ya da suçlusu kim olursa olsun, insanların açlıktan ölmesi herkesin sırtlaması gereken bir sorundur. İnsanlığı tümüyle ilgilendiren bir sorundur. Sovyetler Birliği toplantıya katılabilir ve yoksulluğun emperyalizmle olan bağı toplantıda belirtebilirdi. Suçlu emperyalizmdir ama bizim de görevimizdir diyebilirdi. Kaldı ki, örneğin yine emperyalizmin mirası bir sorun olan Orta Doğu sorununda taraf olmak için kendisi ısrar ediyor. Dünyanın pek çok yerinde Sovyetler Birliği emperyalizmin, sömürgeciliğin sonucu olan birçok soruna taraf olmak isterken bu konuda istememesinin gerekçesini bizce başka yerde aramak gerekiyor: Sovyetler Birliği'nin olanakları sınırlı, sonuna dek zorlanmış durumdadır. Oysa böyle bir toplantıya katılmak, büyük bir miktar yükümlenmek tehlikesi taşımaktadır.

Yoksul ülkelere yapılan yardımlara baktığımız zaman, sosyalist sistemin yaptığı yardım bugün emperyalizmin yaptığı yardımın onda biri kadardır. Ama onda bir gibi bir rakam bile olsa, ilkesel düzeyde sosyalist ülkelerin yoksul ülkelere yardıma karşı olmadıklarını gösterir. Onda bir olması bir de, ekonomik olanakların azlığını gösterir. Emperyalizm herşeyi olduğu gibi bunu da propagandasında mutlaka kullanacaktır, hatta kullanmaya başladı bile.

Konferansın belli bir gündemi, karar tasarıları ve sonuç belgesi yoktu. Konuşmalar yedişer dakika ile sınırlıydı. Bütün bunlar Amerika'nın isteği ile oldu. Konuşulan konular, yiyecek, ticaret, dış borçlar ve enerji sorunlarıydı.

II.

Konuyu ele alışı yöntem

Kankun toplantısının kısa ön bilgisi böyle. Daha sonra, katılan ülkelerin kendi içlerindeki ayrımlara da değineceğiz. Sonuçta her kafadan bir ses, bir kör düşüşü çıktı ve hiçbir somut karar

alınmadan "tekrar konuşmayı konuşmak üzere" dağıldılar. Ancak bizi ilgilendiren, alınan somut kararlar değil, tarihsel olarak bu toplantının ne anlama geldiğidir. Bu toplantının tarihsel anlamını tam olarak kavrayabilmek için şu üç unsuru dikkatle, birlikte düşünmek gerekiyor:

Birincisi, ileri kapitalist ülkelerde çok güçlü bir işçi sınıfının varlığı. *İkincisi*, dünyada bir alternatifin, dünya sosyalist sisteminin varlığı. *Üçüncüsü*, bilimsel-teknolojik devrim.

Gelişmiş ülkelerde, tarihi eski, kültür düzeyi yüksek, iyi örgütlü bir rakip var. Bu, emperyalist burjuvazinin her adımında dikkate alması gereken bir şeydir. Gelişmiş ülkeler işçi sınıfının bugünkü durumuyla, örneğin on yıl önceki durumu arasında kötüye doğru önemli bir fark var ve rahatsızlığı artıyor.

Dünyada sosyalist bir alternatif, sosyalist ülkeler var. Önemli başarılar kazanmış olan bugünkü sosyalist sistem, özellikle az gelişmiş ülkeler için güçlü bir çekim merkezidir. Bunun yanında Marksizm-Leninizm gerçekten tek kurtuluş yoludur ve az gelişmiş ülkelerde büyük ideolojik etkinliğe sahiptir. Yenilikçiyim diyen her hareket artık bu kavramlarla ortaya çıkıyor. Marksizmin kavramları dışında devrimci bir hareket olamaz oldu.

Birinci ve ikinci unsurları hepimiz iyi biliyoruz. Burada asıl olarak bilimsel-teknolojik devrim üzerinde durmak gerekiyor.

III. Bilimsel-teknolojik devrim

Marks'ın *Kapital*'de sözünü ettiği bilimsel-teknolojik devrim bugün bir gerçektir. Bu devrimle başlıca üç çeşit yenilik ortaya çıkıyor. Birincisi yeni araçlar bulunuyor. İkincisi, yeni enerji kaynakları bulunuyor. Üçüncüsü, yeni otomasyon ve kompütasyon teknikleri bulunuyor.

Bilimsel-teknolojik devrimin toplumsal gelişme açısından belli başlı sonuçlarını şöyle sıralayabiliriz:

Birincisi, toplumsal üretimde insanların harcaması gereken zaman azalıyor. Eskiden 8 saatte yapılan iş, bugün 4 saatte yapılabilir oluyor.

Ancak kapitalizm özel mülkiyete, sömürüye ve kâr güdüsüne dayalı bir sistem olduğu için bunun pratik sonucu işgününün kısaltılması değil, tam tersine artık değer kitlesinin büyümesi oluyor. Ortada bir paradoks var. Makinaların gelişmesi sonucunda sekiz saatte yaptığımız işi dört saatte yapabiliyorsam, dört saat çalışıp evime gideyim. Ama öyle olmuyor. Yine sekiz saat çalışmaya devam ediyorum, belki ücretimi biraz

arttırıyorlar, ama kapitalistin eline kâr diye transfer olan artık değer kitlesi büyüyor.

Burada bir noktayı unutmamak gerekir. Bu hep böyle olmasına karşın, tarihsel bir eğilim olarak sınıf kavgasıyla işgünü de yavaş yavaş kısaltıyor. Ama teknolojik ilerlemenin anında elverdiği hızda değil, arkadan gelerek, yavaş yavaş. İşgünü 16 saatten başlamış, şimdi 7 saate iniyor. İngiltere'de madencilerin 5,5 saatlik işgünü için bu kış greve çıkmaları bekleniyor.

Bilimsel-teknolojik devrimin ikinci sonucu, toplumsal üretimde kullanılan yaşayan emeğe olan gereksinimin azalmasıdır. İşçiye olan gereksinim azalıyor, ölü emek, yani makinalara artıyor. Bunun da mantıksal sonucunun şöyle olması gerekirdi: On kişinin yaptığı işi beş kişi yapabilecekse, ve çıkacak sonuç yine en az on kişiyi besleyecek bir sonuç olacaktır. İşgünü yine bu oranda kısaltılmalıdır. Bu olmuyor. Yine kapitalizmin, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin getirdiği bir açmaz olarak, işgücü gereksinimi azaldıkça, işsizlik büyüyor. Mutluluğu artıran bir gelişme olması gerekirken, işsiz kuyrukları artıyor. Eziyet, cefa artıyor.

Burada bir parantez açalım. Yeni teknik, yeni makina işsizlik yaratıyorsa, sendikaların bu durumda tutumu ne olmalıdır?

Gerçekten sendikaların yeni teknolojiye karşı çıkmaması gerekirken, ne yazık ki karşı çıkıyorlar. Bu gerici bir tutum oluyor. Geçen yıl İngiltere'de *Times* gazetesinde yeni, kompüterli makinalar konacak diye yapılan grevi hatırlarsınız. *Times* el değiştirdi, yeni makinalar yine konamadı.

İleri makina insanların mutluluğu için olması gerekirken, kapitalizmde insana karşı işliyor. Üretim güçlerinin bir bölümünün gelişmesi, en önemli üretim gücü olan insana karşı çalışıyor! Tarihin en ilerici sınıfı olan işçi sınıfı, işsizliğe karşı savaşım adına yeni makinalara karşı çıkıyor. Endüstri devriminin başlarında makinaları kırmışlar. Ama aradan yüzlerce yıl geçti. Bugün başka şeyler yapmak gerekiyor. İşçiye bu yanlış tutumu nedeniyle kızmak da olmaz, çünkü o makina kendisini açlığa mahkum ediyor. Bu durumun nedenlerini göstermeliyiz ki, makinaya değil, kapitaliste kızsın. Kapitalisti ortadan kaldırıncaya, o makina yaşamı cennete çevirir. Sendikaların kesinlikle teknolojik gelişmenin önünde durmayan bir program geliştirmeleri gerekir. Tersine, teknik gelişmeyi hızlandırıcı bir programla çıkmalıdır. En başta işgününün kısaltılması olmak üzere, yeni meslek alanlarına kaydırma vb. olanaklar için savaşım yürütmelidirler.

Bilimsel-teknolojik devrimin sonuç-

larına dönersek, üçüncü sonucu, emek sürecinde kafa emeğinin oranının yükselmesidir. Bu iki yönden oluyor. Bir yandan işçi sınıfının içinde kafa emeğiyle çalışanların oranı artıyor. Bir yandan eskiden üretim süreci dışında duran bir takım entellektüel uğraşlar bugün "üretken emek" kavramı içine giriyor, üretim sürecinin bir parçası oluyor.

Bu saydığımız üç sonuç, harcanması gereken emek zamanının azalması, harcanması gereken emek miktarının azalması ve emeğin niteliğinin değişmesi, tarihsel bir gidiş olarak çok iyi bildiğimiz bazı kavramlara işaret ediyor:

Marks'ın *Gotha Programı'nın Eleştirisi* yapısında komünizmi tanımlarken söylediği "üretimin en az enerji harcamasıyla yapılması". Yine *Gotha Programı*'nda Marks'ın söylediği "insan yapısına layık koşullarda üretim". Ve *Gotha Programı*'nda, *Alman İdeolojisi*'nde, *Kapital*'de temel bir fikir olarak gelen "gerçek özgürlük dönemi". Bilimsel-teknolojik devrimin üç sonucu da gelişmenin nesnel olarak o yöne olduğunu gösteriyor. Üretim güçlerinin gelişmesinin önündeki boyunduruk, üretim araçlarının özel mülkiyeti kalksa, işgünü bir anda düşecek, bir anda çok insan tüm yeteneklerini istediği gibi geliştirebilecek ve kafa ile kol emeği arasındaki çelişki çok daha hızlı bir biçimde yok olacaktır.

Üretim güçlerinin zorladığı yön, bizim komünizm diye tanımladığımız yöndür. Zorladığı ve her türlü itiraza karşı götürdüğü yön...

Bilimsel-teknolojik devrimin dördüncü sonucu, çok yerde devlet kapitalizminin genel gelişmesinin mantığı olarak değindiğimiz bir şeydir. Üretim toplumsal niteliğinin artması, mülkiyetin toplumsal temelinin genişlemesini zorluyor. Bilimsel-teknolojik devrim, mülkiyetin toplumsal tabanının genişlemesini ve giderek tüm topluma yayılmasını istiyor. Bu isteğe devrim yoluyla temiz, tutarlı, kesin, tam bir yanıt vermediği sürece, kapitalizm bu isteği kendi sınırları içinde, kendi yapabildiği ölçüde karşılamaya çalışıyor. "Tersinden çözüme" dediğimiz kavram bunu anlatıyor.

Üretim güçlerinin her yeni gelişme aşamasında, ona uygun bir mülkiyet genişlemesi gerekir. Kapitalizmin tüm tarihi buna örnektir. Marks *Kapital*'de anonim şirketlerin doğuşunu buna örnek veriyor. Daha sonra tekellerin ortaya çıkışı buna örnektir. Devlet-tekel kapitalizmi, mülkiyetin tabanının çok daha da fazla genişlemesine işaretler.

Tarih bu yönde işliyor. Devrimlerle çözülmüyorsa, kapitalizmin mülkiyetin tabanını mutlaka genişletmesi gerekir. Bunu kendine en uygun biçimde yapıyor. Ve öyle bir yapıyor ki, bugün ileri kapitalist ülkelerde artık "özel mülki-

yet" deyimini kullanmak bile zorlaşıyor. Onun yerine "kollektif kapitalist mülkiyet", ya da yalnızca "kapitalist mülkiyet" demek belki daha doğru olur. Özünde kollektif kapitalist mülkiyet de özeldir. Fakat artık şirketlerin binlerce, onbinlerce hissedarı var. Aile şirketleri artık çok azdır. Bu gelişme burada da durmayacaktır. Mülkiyetin tabanı daha genişleyecektir. Mülkiyetin tabanını, üretim güçlerinin isteği doğrultusunda genişletmenin olanağı kapitalizmin varlık sınırına dayandığı an, devrimin önünde hiçbir başka kurtuluşun kalmadığı bir an demek olacaktır. Çünkü bu an, mülkiyet ilişkilerinin üretim güçlerinin gelişmesini *mutlak* olarak engellediği an olacaktır.

Bilimsel-teknolojik devrimin *beşinci* büyük sonucu şu oluyor: Üretim güçleri o denli büyüyor ki kıtasal çapta bir iki ülke dışında (ki onlar da Sovyetler Birliği, ABD, Avusturalya, Kanada ve Brezilya'dır), hiçbir ülkenin bugünkü üretim güçleri düzeyinde yapılması gereken üretime kaynakları yetmiyor.

Bunun sonucunda, artık ülke çapında da değil, *dünya çapında üretim ve dağıtım planlaması gerekiyor*. Üretim güçlerinin gelişmesi — ki bilimsel-teknolojik devrim 15-20 yılda tüm insanlık tarihinde sağlanan gelişmeden daha büyük bir gelişme sağlamıştır — dünya çapında, hammadde, enerji kaynağı ve pazarı birlikte ele alan bir üretim ve dağıtım planlamasını zorunlu kılıyor.

Lenin, tekelci kapitalizm, devlet-tekelci kapitalizmi plansız bir ekonomi değildir, diyor. Sık sık söylediğimiz birşey var. Kapitalizm plansız ekonomidir, sosyalizm planlı. Bu temelden yanlış birşeydir. Devlet-tekel kapitalizmi de planlı bir ekonomidir, ama özel mülkiyet altında uygulanabileceği kadar planlıdır.

Bu beşinci sonuca bağlı olarak, *sınırlar bugün iyice gericileşiyor*. İşgününün azalmasının önünde özel mülkiyet nasıl bir engelse, sınırlar da aynı biçimde üretim güçlerinin önünde engel oluşturuyor. Sınırları düşünmeyen bir planlama gerekiyor. Hem üretim, hem dağıtım açısından, hem hammadde ve enerji, hem de pazar açısından sınırların gericiliği iyice ortaya çıkıyor.

3.1. Komünizm — gerçek bir zorunluluk

Bilimsel-teknolojik devrimin kısaca değindiğimiz en önemli beş sonucundan şöyle genel bir sonuca varabiliriz: *Dünya ve özellikle ileri kapitalist ülkeler sosyalizm istiyor*. Bu beş sonucun gösterdiği ana fikir budur. Sosyalizmi, *üretim güçlerinin engelsiz gelişebilmesi için üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyet ve üretimin toplumsal planlaması*

olarak tanımladığımızı göre, dünya ve özellikle ileri kapitalist ülkeler sosyalizm istiyor.

Modern üretim teknikleri gelişip yayıldıkça, üretim güçleri bu tempoda büyüdükçe, bunların özel mülkiyet tarafından denetimi *giderek* verimsizleşiyor, uygunsuzlaşıyor. Gereksinime giderek yanıt veremez oluyor. Bu bildiğimiz, üretimin toplumsal niteliğiyle ürünlere el koymanın özel niteliği arasındaki çelişki büyüdükçe, üretim güçlerindeki gelişmenin engellenmeye başlamasıdır.

Pekçok yoldaşın kafasına bu noktada şöyle bir soru takılıyor. Öyleyse ileri kapitalist ülkeler nasıl hâlâ gelişiyor ve sosyalist ülkelere önde gidiyor? Bu soruda bir yöntem hatası söz konusudur. Emperyalist sistemin gelişmesini az gelişmiş ülkelerde kurulan sosyalizmle kıyaslamamak gerekir. Kıyaslayabileceğimiz tek doğru ölçüt, yine bu ülkelerin *kendi* olanaklarıdır. Sormamız gereken soru şudur: İleri kapitalist ülkelere, kapitalizm olmasaydı, bugünkü üretim güçleriyle ulaşılacak düzey ne olurdu? Bu soruyu sordüğümüz zaman, üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin gelişmeyi nasıl engelleyici bir rol oynadığını görürüz. Üretim güçleri her zaman belirleyici olanıdır, üretim ilişkileri hiçbir zaman onları kalıcı biçimde durduramaz. Kalıcı olarak durdurabilecek noktaya geldiği zaman o sistem tüm olanaklarını tüketmiş demektir ve sistem olarak çöker. Bugün söz konusu olan bu değildir. Üretim güçleri kendi özgür gelişmesine bırakılsa çok daha hızlı gelişebilecekken, önünde özel mülkiyet engeli durduğu için onunla sürekli kavga içinde, onu sürekli itekleyerek, mülkiyeti genişleterek, yani zaman kaybederek ilerliyor.

Buraya dek söylediklerimizden çıkan genel sonucu bir başka biçimde şöyle belirtebiliriz: Bilimsel-teknolojik devrimin hızının kesilmesi, engellenmesi istenmiyorsa, giderek hızlanarak sürmesi istenmiyorsa, üretim sürecinin, Marks'ın deyimiyle, *kollektif üreticilerin ortak denetimi* altına sokulması gerekiyor.

Bilimsel-teknolojik devrimin ortaya çıkardığı büyük toplumsal değişiklikler yukarıda söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, komünizm açısından çok önemli sonuçlar doğuruyor.

Bir yanda komünizm eskisine oranla çok daha kolay kavranabilir, *pratik bir olasılık* oluyor. Eskiden komünistler için hep, "idealist", "ütopyacı", "cennet hayal ediyorlar", "hayalperest", vb. denebilirken, şimdi, "yahu gelişme bu adamların söylediği yöne gidiyor deniyor". Çünkü üretimin gelişmesi, ekonominin gelişmesi komünizmi pratik bir olasılık olarak kavranabilir duruma getiriyor.

Aynı madalyonun bir de öteki yüzü var: Komünizm bir yandan da üretim güçlerinin duraksamadan gelişebilmesi için *pratik bir zorunluluk* durumuna geliyor. Bu zorunluluk eninde sonunda yığınlar, hatta komünizme en çok karşı olanlar tarafından bile kabul edilecektir. Çünkü ekonomik zorunluluklar eninde sonunda kendilerini dayatır, insan bilincine yolunu bulur girer.

3.2. İleri kapitalist ülkeler için tek geçerli strateji

Buraya dek söylediklerimizden, biraz konu dışına çıkmayı da göze alarak, ileri kapitalist ülkeler işçi sınıfı için bir strateji formüle edebilir miyiz?

İleri kapitalist ülkeler işçi sınıfı için tek geçerli strateji bilimsel-teknolojik devrimin koşullarına kurulu bir stratejidir. Detant koşullarının da varlığı dikkate alınır, Avrupa ve Kuzey Amerika işçi sınıfları için gündemin baş sorunu, *bilimsel-teknolojik devrimin olabildiğince yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin kendi açmazlarını savaşla önlemesine karşı duracak ve halkları bilimsel teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştıracak bir strateji* çizmektir.

Bu ülkelerdeki komünist partilerinin programlarını bu açıdan değerlendirmek, bu sonuca yarıyorsa doğru, yarıyorsa yanlış demek gerekiyor. Şunu da unutmayalım ki, önerilen stratejik çerçevenin de mutlaka revizyonist, sosyal-demokrat, ya da devrimci yorumları olacaktır.

Bilimsel-teknolojik devrimin olabildiğince yayılması üzerine kurulu bir stratejinin ne gibi perspektifleri olabilir?

Bir kez, dünyanın geneline ileri kapitalist bir gelişme daha hızla yayılacaktır. Emperyalist ülkelerdeki ileri kapitalist gelişme, dünyanın geneline yayılmak zorundadır. Sınırlar gericileşiyor. Üretim güçleri zorunlu olarak sınırları zorluyor, zorunlu olarak az gelişmiş ülkelere doğru açılmak istiyor.

Ancak bu, bugünden yarına olup bitecek birşey değildir, yavaş işleyen bir süreçtir. Biraz ilerde somut rakamlarıyla da göreceğiz, az gelişmiş ülkelerde gerçekten korkunç bir durum vardır. En basit gereksinimlerin sağlanması için büyük miktarda paralara gereksinim vardır.

İkincisi, bu *olamadığı kadartıyla* yani bilimsel teknolojik devrimin ileri kapitalist gelişmenin yayılması ve pazarı derinleştirilmesi isteği yerine getirilemediği kadartıyla, gelişmiş ülkelerde sınıf savaşının kızışması sonucu doğacaktır. Çünkü bu istek tatmin edilemediği oranda gelişmiş ülkelerde işsizlik, enflasyon artıyor, işçi sınıfının koşulları zorlaşıyor.

Bilimsel-teknolojik devrimin yayılmasının üçüncü bir sonucu da şu olacaktır: Hangi yönden giderse gitsin, nasıl yaparsa yapsın, eninde sonunda varacağı yer, mülkiyetin tabanının daha da genişlemesi, komünizmin tüm dünya

için pratik bir zorunluluk durumuna gelmesi olacaktır.

Ne yanından bakarsanız bakın, bilimsel-teknolojik devrim bundan sonra dünyadaki tüm gelişmelerin anahtarıdır. Herşeyi o eksene oturtmamız gerekiyor.

Öyle bir eksen ki, yararlanılabildiği zaman devrimi yapma olanaklarını içinde taşıyor. Yararlanılamadığı zaman bile devrimi daha erken gündeme sokmaktan başka, komünizmi yakınlaştırmaktan başka bir sonuç vermiyor.

Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ülkeler Karşılaştırması

	Gelişmiş ülkeler	Az gelişmiş ülkeler
Nüfus	1.1milyar	3.4milyar
Kişi başına GSMH	6.468\$	597\$
Yaşam süresi	72yıl	56yıl
Okuma yazma oranı	%99	%52
Kişi başına eğitim harcaması	286\$	18\$
Kişi başına askeri harcama	300\$	29\$
Kişi başına sağlık harcaması	199\$	6.50\$

(Kaynak: Newsweek, 26 Ekim 1981)

Konferansa katılan 22 ülke karşılaştırması

KUZEY			
	Kişi başına GSMH 1980 (\$)	Yaptığı yardım 1980 (\$ Milyon)	GSMH % olarak yaptığı yardım
Batı Almanya	13.422	3.512	0.43
Fransa	12.137	1.041	0.62
İsveç	12.131	928	0.76
ABD	11.536	7.091	0.27
Kanada	10.268	1.035	0.42
Avusturya	10.081	174	0.22
İngiltere	9.280	1.766	0.34
Japonya	8.903	3.300	0.32
GÜNEY			
Suudi Arabistan	14.049	3.033	2.6
	Kişi başına GSMH 1979 (\$)		
Venezüela	3.618,5	—	—
Yugoslavya	2.900	—	—
Brezilya	1.758	—	—
Meksika	1.758	—	—
Cezayir	1.650	—	—
Fildişi Sahili	1.170	—	—
Nijerya	750	—	—
Filipinler	727*	—	—
Guyana	510**	—	—
Çin	510	—	—
Tanzanya	253	—	—
Hindistan	184***	—	—
Bangladeş	123*	—	—

*1980 **1978 ***1977 (Kaynak: Financial Times, 22 Ekim 1981)

IV. Konferansın tarihsel anlamı

Önce, günümüzün dünyası nasıl bir dünyadır, ileri kapitalist ülkelerle az gelişmiş ülkeler ne durumdadır, onu görelim.

Bu rakamlar, tüm gelişmiş ülkelerle, tüm az gelişmiş ülkeleri kapsıyor. Konferansa katılanlar açısından durum daha beterdir. Aşağıdaki tablo, konferansa katılanlar arasındaki akıl almaz farkı daha iyi gösteriyor.

Böyle bir tablonun sonuçlarını hemen düşünebiliriz.

Güney'de sürekli kriz... Sürekli açlık, yoksulluk, tüketim darlığı, pazar darlığı... siyasal denge yoksunluğu... keskin savaşlar... ve devrimci dalga. Güney, sürekli kaynayan bir kazandır.

Kuzey'e geldiğimiz zaman, doymuş bir pazar var, üretim fazlası var. Bu yüzden işsizlik, enflasyon hızla artıyor.

Örneğin, Avrupa pazarı doyuma ulaştığı ölçüde, Amerika'nın az gelişmiş ülkelere ihracatının oranı hızla yükseliyor. 1980 yılında Amerika'nın ihracatının yüzde 39'u az gelişmiş ülkelere olmuş. Bu tek başına pek birşey anlatmayabilir, ama Amerika'nın Ortak Pazar, Doğu Avrupa, Japonya ve Avusturalya'ya yaptığı toplam ihracattan daha çok olduğunu düşünürsek, önemli bir sonuç olduğu ortaya çıkar.

Kuzeyde de, güneyde de birbirlerinin istedikleri şeyler var ama bunlar kolay kolay üstüste düşmüyor. Bu toplantı, ikisini üstüste düşürme toplantısıdır.

Gelişmiş ülkelerin pazarı üretimi ememiyor. Öte yanda malları satın alamayacak kadar geri, yoksul, açlıktan ölen milyarlar var. Aslında müthiş bakir bir alan, kapitalist pazara yalnız biçimsel olarak bütünlenmiş, derinlemesine bütünleşmemiş bir pazar var.

Çin'in Kankun toplantısına katılımını da bu çerçevede içinde ele almak gerekiyor. Çin başlıbaşına dünya kadar bir pazardır. Bisikletleriyle, çanıklarıyla duruyor orada. Yalnızca Çin'in entegre olması, kapitalizmi uzun süre rahatlatamaz.

Toplantıdaki güç dengeleri ve çelişkiler konusuna da biraz değinelim. Fransa, Kanada, İsveç ve Avusturya, İngiltere'yle Almanya'nın da son anda kazanılmalarıyla, yoksul ülkelere daha fazla yardım yapılmasını savunuyorlar. Ama burada ilginç bir nokta var, aslında yardımı

kendilerinin değil, Amerika'nın yapmasını istiyorlar.

Avrupa ülkeleri ilginç bir paradoks içinde kıvrıyor. Bir yandan yoksullara yardım arttırmaları diyorlar. Bir yandan da yoksul ülkelerin en iyi yapabildikleri malların kendi pazarlarına girmesini engelliyorlar. Fransa'nın öncülüğünde, özellikle gemi yapımı, tekstil ve çelikte, kendi felsefeleriyle tamamen çelişen, eski tarihlerde kalmış gümrük duvarları uygulamaya başlıyorlar.

Amerika Avrupa'nın bu tutumuna karşı çıkıyor. Hem yardım diyorsunuz, hem de bunlara sınırlama getiriyorsunuz. Siz de bizim gibi pazarlarımızı açıyor. Tabii Avrupa'nın bunu yapmasına pek imkan yok.

Örneğin Avrupalılar tekstildeki kısıtlamayı kaldırırsalar, Türkiye tekstili Avrupa'da tekstil endüstrisini yıkabilir. Aynı biçimde gemi yapımında, çelikte, özellikle Güney Kore, Tayvan, Singapur ve Malezya ile Avrupa'nın rekabeti çok zordur.

Dikkat edilirse, bu saydığımız ülkelerin hiçbiri Kankun toplantısına çağırılmadı. Onun da nedenini *Newsweek* açıklıyor: İleri gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere yardım etmek istiyor, ama gelişmelerinin hiçbir zaman kendilerini tehdit edecek boyutlara varmasını istemiyorlar.

Amerika ise her zaman ve her konuda olduğu gibi, burada da güç konularından konuşuyor. Güney'in özel yatırım, serbest girişim ve serbest ticaret yoluyla kalkınabileceğini savunan Reagan "gelişmenin nasıl gerçekleştiğini öğrenmek istiyorsanız, Amerika'nın tarihini okuyun" gibi küstah sözler ediyor.

Bangladeş Maliye Bakanı Muhammed Seyfur Rahman'ın buna ilginç bir yanıtı var, onu da okuyalım: "Reagan yönetimi bizim ülkelerimizde gelişmenin özel kişiler eliyle özel yollardan yapılması görüşündedir. Fakat bu, ülkelerimizin gereksinimlerini ve önceliklerini yansıtmıyor. Ülkelerimizin alt yapısını (içme suyu ve sulama sistemi, enerji kuruluşları, limanlar, tren yolları vb.) kurabilmek için büyük çapta mali yardıma gereksinimimiz var. Böyle bir alt yapı olmadan, özel yatırımın ortamı olmayacaktır".

Aynı dili konuşuyorlar. Hepsi özel mülkiyetçi, hepsi kapitalist. Ancak çıkarları farklı. Buraya dek anlattıklarımızdan Avrupa ile ABD arasında ciddi görüş farkı olduğu ortaya çıkıyor. Bu görüş farkı şöyle özetlenebilir: Avrupa, az gelişmiş ülkelere yardımı arttırmaya, Amerika ise, "yardım değil, ticaret" görüşündedir.

Az gelişmiş ülkeler de bir bütün değil. Onlar arasında da çok sayıda farklılık var. Ancak en önemli ayırım, petrol

üreten ülkelerle, geri kalan az gelişmiş ülkeler arasında. Amerika, üstüne gelmekte olan yükü bir yandan Avrupa'ya yıkmak istiyor, bir yandan da OPEC ülkelerinin üstüne atıyor. Bu denli zenginler, üstelik o bölgenin ülkesidirler, onlar da yardıma katılıns diyor. Fakat OPEC ülkeleri bunun karşısında şöyle bir mantık yürütüyor: Evet, bugün bizim paramız var. Ama biz paramızı ekonomik gelişmemizle değil, topraklarımızdan çıkan tek madde olan petrolü satarak elde ediyoruz. Petrol bittiğinde, bizim ülkelerimizin tekrar dünyanın en geri ülkeleri olmaması için, bu parayı mutlaka kendi alt yapı ve endüstri kuruluşlarımızı kurmak için kullanmak zorundayız. Yani Amerika'nın yüklemeye çalıştığı rolü üstlenmek istemiyorlar. Dolayısıyla kurulması istenen

***Kapitalizmin dönem dönem
içine girdiği darboğazlardan
devrimci bir çıkışla,
bilinçli bir biçimde
yararlanılmazsa,
bunun nesnel anlamı,
sistemi kendi gelişmesine
bırakmak demektir.
Kendi gelişmesine bırakılırsa
dünya kapitalizmi,
yaşamını sürdürme yönünde
kullanabileceği geniş bir
rezerve sahiptir.***

enerji kredi fonuna karşı duruyorlar.

Tüm bu söylediklerimizden sonra biraz durup düşünelim. Konferans'ta, bunca farklı çıkarın, farklı görüşün altında bir kızıl şerit yatıyor. Gelişmiş ülkelerde 1 milyar, az gelişmiş ülkelerde 4 milyar insan yaşıyor. Az gelişmişler biraz kalkınsa, kapitalist gelişmesi hızlansa, pazarı derinleşse, gelişmiş ülkelerde bugün olanın birkaç katı fabrika tam kapasiteyle çalışabilir. Bu, kapitalizm için büyük bir rezervdir. Ancak, bu rezerv kullanılmazsa, kapitalizmin varlığı tehlikeye girmiştir. Boşuna, "yaşayabilme programı" dememişler.

Bu olanaktan yararlanılmazsa onun geldiğini emperyalist burjuvazinin uzak görüşlü temsilcileri çok iyi anlıyorlar.

Örneğin, Ortak Pazar'ın başkanı Gaston Thorn şöyle diyor: "Başkan Reagan'ın 'yardım değil, ticaret' felsefi uygulanırsa üçüncü dünyanın çoğunluğu dümdüz olur ve Avrupa da Afrika ve Güney Asya'nın yanı sıra kenar çizgilere itilir. Reagan'ın ekonomik mantığı en güçlüdür mantığıdır. Bu felsefe zayıf için öldürücüdür, üçüncü

dünya için öldürücüdür, Ortak Pazar için son derece zararlıdır. Bu felsefenin sonucunda ancak kıtasal ölçekli ülkeler kazançlı çıkabilir (...) Biz bunu kabul edemeyiz. Avrupa geri kalmış ülkelere çok yakındır, onlarla çok bağlıdır, onlara çok bağımlıdır (...) (Bu felsefeyi izlersek), şunu anlamak için çok düşünmek gerekmiyor, biz bu krizin sonunu görmeden yoksul ülkeler ölüp gidecektir. *Onların ölümü de bizim ölümümüz anlamına gelecektir.* Kim bugün ve bu çağda, dünyanın bir parçasının öbür parçasındaki açlığı, yoksulluğu ve ölümü görmeyi reddederek zenginlik içinde yüzebileceğine inanabilir?"

Toplantıda ve sonrasında çeşitli liderlerin söyledikleri, kapitalizmin sahip olduğu rezervi de çok güzel anlatıyor.

İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Carrington, yoksul ülkelere neden yardım edilmesi gerektiğini üç madde ile sayıyor. Birincisi, (Brandt Raporu'ndaki bir görüş) bu ülkelere yardım gereklidir çünkü dünya *tek bir dünyadır*. İkincisi, "moral açıdan gerekli"dir. Üçüncüsü en az birincisi kadar ilginç, "*kendimize yardım için*", diyor. Çok gerçekçi konuşuyor. Bu yardımın kendilerindeki işsizliği, enflasyonu kaldırmak için gerekli olduğunu söylüyor.

Mitterand da, "üçüncü dünyaya yardım endüstriyel ülkelere de yarar, çünkü onların malları için talep yaratır" diyor. Evet, açık konuşuyorlar.

Bu noktada Türkiye'deki bütün sol gururda çok yaygın olan bir kaba anlayıştan sıyrılmak gerekiyor. Evet, özellikle ileri kapitalist ülkeler ve geneliyle dünya sosyalizm istiyor. Evet, çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Ama bu, kapitalizmin, emperyalizmin sonu *bugün* gelmiş demek değildir.

Her sistem dönem dönem darboğazlar içine girer. Kapitalizmin dönem dönem içine girdiği bu darboğazlardan devrimci bir çıkışla bilinçli bir biçimde yararlanılmazsa, bunun nesnel anlamı, şöyle ya da böyle, sistemi kendi gelişmesine bırakmak demektir. Kendi gelişmesine bırakılan hiçbir sistem de, tüm gelişme olanaklarını yitirmeden yıkılmaz.

Kankun Konferansı'nın anlamı buradadır. Brandt Raporu'nun adı söylüyor, "Yaşayabilme Programı" diyor. Bu toplantı dünya kapitalizminin yaşayabilmesi için yapılmış bir toplantıdır. Ama aynı zamanda tüm olanakların tükenmediğinin kanıtıdır. Yaşayabilmek için bir toplantı yapılabilmesi, *kapitalizmin yaşayabilmesi için önemli bir rezerve sahip olduğunu da gösteriyor*. Kendi haline bırakılırsa dünya kapitalizmi, gelişme yönünde, yaşamını sürdürme yönünde kullanabileceği geniş bir rezerve sahiptir.

Her türlü basitlikten, her türlü vulgar, kaba, takur tukur anlayışlardan uzaklaşmamız gerekiyor. Türkiyeli devrimcilerin en çok çektiği hastalıklardan biri budur: Yıkıldı, yıkılıyor...

Bu, tarihsel bir eğilimi, tarihsel bir doğruyu olmuş bitmiş sayma yanlışdır. Bu, emekçi insanı sosyalizmden soğutmaktan başka sonuç vermeyen takur tukur devrimciliğin bir de bu alanda yansımından başka birşey değildir.

V. Olanaklardan yararlanmak zorundayız

Çeşitli parçalarda sık sık çıkacak olan olanaklardan devrimci bir yolda yararlanılmazsa, gidilecek olan yol, mutlaka bu rezervden yararlanma yolu olacaktır. Reagan gider, Meagan gelir, eninde sonunda, şöyle ya da böyle, gideceği yer orasıdır. Çünkü ekonomik zorunluklar eninde sonunda kafalara kendisini dayatır.

Tabii bu da kapitalizmi sonsuza dek kurtarmayacaktır. Yeni bir gelişme dönemi başlayacak, kapitalizmin ömrü uzamış olacak, ama temel çelişkisi çözülmeyecek. Yalnızca geçici bir süre için söndürülmüş olacak. Bir üst aşamada, yeni bir dengede tekrar ortaya çıkacak. Tarihin bilinçli gelişmesi, insanların sömürü altında yaşamayı açısından zaman kaybedilmiş olacağı da, sonunda yine devrim ve komünizm utkuya ulaşacaktır.

Dünya emperyalist sisteminin sonu bugün gelmemiştir ama çeşitli parçalarda doğacak olanaklardan, sistemin zaman zaman girdiği darboğazlardan yararlanarak parçalar koparılabilir. Bunun iki önemli sonucu olur.

Birincisi, dünya emperyalist sisteminin kendi ömrünü tamamlama süresi kısalmır. Sömürüden, zorbalıktan uzak bir gelişme daha yakınlaşır.

İkincisi en az bunun kadar önemli bir sonuçtur. Dünya sosyalist sistemini ve tüm insanlığı tehlikeli bir olasılıktan giderek uzaklaştırır. Bu olasılık da ikilidir. Bir tanesi dünya savaşıdır. Ötekisi, dünya sosyalist sisteminin likidasyonu, içerden çözülmüsidir. Bu iki olasılık birbirleriyle yakından bağlıdır.

Önce ikinci tehlikeden başlayalım. Dünya sosyalist sisteminin başka ülkelerde devrimlerle beslenmeden, kendi başına, bu varolan ülkelerle kapitalizmi geçmesi koca bir tarihtir. İki tane beş yıllık planın, ya da üç tanesinin işi değildir. Sosyalizmin güçsüzlüğünden değil, sosyalist ülkelerin kendi geri kalmışlık tarihleri yüzünden. Kendi ülke halklarına ileri kapitalist ülkelerin olanaklarını sağlayamadıkları için ve sağlayamadıkları sürece sosyalizm ciddi bir likidasyon tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz, Çin'in entegrasyonu, bu noktaya da bağlanıyor. Çin'in kapitalizmle tam olarak entegre olması, savaşa gerek kalmadan sosyalist sistemin likidasyonu demek olabilir. Böyle bir durum oluştuğunda dünyadaki tüm güçler dengesi altüst olur. Lenin, Sovyetler'le Çin'in birleşmesi çağı değiştirir, diyordu. Tersi de doğrudur. Çağı değiştirmez belki ama gelişmeyi birkaç yüzyıl geri atabilir.

Dünya savaşı tehlikesine gelince, dünya devrimi süreci yeni devrimlerle beslenmezse, dünya savaşı hiç kimsenin küçümseyemeyeceği gerçek bir tehlikedir.

Parçalar koparılması bu tehlikeyi nasıl önleyecektir? Uzun bir süredir dünya savaşının çıkmamasının nedeni zaten işçi devletlerinin varlığında yatıyor. Dünya sosyalist sisteminin varlığı, burjuvaziyi kendi iç çelişkilerini başka yollardan çözmeye itiyor.

Somut örneğini gençlerde BBC televizyonunun bir Japon işadamıyla yaptığı röportajda dinledik. Japon işadamı, Japon mallarına uygulanan gümrük duvarlarına ilişkin olarak, "Siz gayet iyi biliyorsunuz, dünya savaşları bu gümrük duvarları, yani isteyen malını istediği yere satabilme ilkesine karşı durma yüzünden çıktı. Bu yol çok tehlikelidir, savaşa giden yoldur" diyordu. Ama ikisinin de karşısında Sovyetler Birliği durduğu için, bu çelişkiyi ikinci plana atmak zorunda kalıyorlar. Bunu da Japon işadamı açıkça söylüyordu.

Ne var ki, sosyalist sistemin savaşa karşı bugün oluşturabildiği denge, çok hassas ve emperyalist gücün gerisinden gelen bir dengedir. Savaşı önleyebilmenin en kalıcı garantisi, dünya güçler dengesinin sosyalizm lehine çevirmenin gerçek yolu, dünya sosyalist sisteminin yeni devrimlerle beslenmesidir.

Dünya emperyalist sisteminden parçalar koparmak hem zorunludur, hem bunun olasılığı vardır. Burjuvazi, doğası gereği egoisttir, bencildir. Bunlar öznel, psikolojik tanımlamalar değil, üretim araçlarının özel mülkiyetinden gelen nesnel gerçeklerdir. Burjuvazi uzun erimli çıkarı için günlük çıkarını kolay kolay feda etmemek yana değildir. Bu fedakarlık gereğini görüyor. Fakat hepsi de yükü ötekilerin üstüne atmaya çalışıyor. Hiçbir kahraman çıkıp, bunu ben yapayım demiyor.

Ayrıca gelişmiş ülkelerde de derin sorunlar vardır. Yapılması gerekeni görmekle, hatta samimi olarak istemekle de sorunlar kolay kolay çözülmüyor. Gereken miktarı karşılamaları çok güçtür. Toplantının sonuçları da bunu kanıtıyor. "Yılanlar yuvası" adı çok uygun düştü. Birbirlerini soktular geldiler.

Ama diyelim anlaşılabilir, Reagan'ı da

dize getirdiler, yoksul ülkelerin istediği alt yapıları kurmaya başladılar. Buna bugün başlansa sonuçları yıllar sonra çıkar. Bir liman 5-6 yılda yapılıyor. Sonra onu ekonomiye entegre edeceksin, sorun limanı inşa etmekle bitmiyor. Limanın yolu, demir yolu döşenecek. Bunlar da zaman alacak. Bu temelde "özel mülkiyete dayalı" işletmeler kurulacak, bunlardan yararlanacak endüstri ve ticaret devreye girecek, işçi çalıştıracak, ücret verecek, ithal kapasitesini artıracak, en sonunda Avrupa fabrikalarından mallar satın alınmaya başlanacak. Bu, uzun bir zaman işidir. Oysa yoksul ülkelerin sorunları acildir, bugün çözüm bekliyor. Demek ki hepsi anlaşılabilir istenen miktarları vermeye başlasalar, geri kalmış ülkeler barut fıçısı olmaktan yine kolay kolay kurtulmayacaktır.

İkincisi: Yine az gelişmiş ülkelerin istediği yardımın ilk ağızda verildiğini varsayalım. Yardımı alan ülkede bunun sonuçları belki yirmi yıl sonra çıkacak, ama veren ülkede sorun anında çıkıyor. Burjuvazi bu yardımı kendi işçi sınıfından kesecektir. Yardım için verilen her para, ileri kapitalist ülkelerdeki sınıf kavgasını azdıracaktır. Çok acil, hemen ortaya çıkacak bir sonucu bu olacaktır. (Bu arada önemli bir nokta, ileri ülkeler işçi sınıfı kuşkusuz bu yardıma karşı çıkma eğilimi gösterecektir. Komünist partileri buna karşı ciddi ideolojik savaşım vermek zorundadır).

Böylece yardım verilmesi hem zaten barut fıçısı olan az gelişmiş ülkelerde sorunları hemen çözmeyecektir, hem de yardımı veren gelişmiş ülkelerde anında sorun çıkaracaktır. Yardım perspektifi içinde parçalar koparılabilir olasılığı bu şekilde vardır.

Dünya emperyalist sisteminden devrimler yoluyla parçalar koparılmazsa, emperyalizmin isteyerek ya da istemeyerek gideceği yol, dünya pazarını alabilmesine derinleştirmek, komünizmi alabilmesine yakınlaştırmak olacaktır. Son 25-30 yıla baktığımız zaman, Kankun toplantısının yapılabilmesi bile nasıl istemeye istemeye bu ülkelerin bu yöne itildiğini gösteriyor. Hem kendi olanaklarının daralması, hem de az gelişmiş ülkelerin sosyalizme doğru yönelmeleri nedeniyle, 25-30 yıldır güneyin isteklerine karşı durduktan sonra bugün pek çok emperyalist ülke bu toplantıya katılarak az gelişmiş ülkelerin isteklerinin haklı olduğunu söylüyor. Bu da herhalde emperyalistlerin "iyi insanlar" olmaya başladıklarını göstermiyor. Yalnızca bir ekonomik zorunluluğun kafalara çakılmakta olduğunu anlatıyor. Dünya gelişme istiyor, komünizm giderek daha çok penceleden bakıyor.

Tarihin gideceği yön budur. Devrimci güçlerin görevi, bu sarhoş gidişi, bilinçli bir gidişe çevirmektir.